

دکتر آدیس کراسکیان

ابزارهای
روان‌شناختی

مقیاس‌های حافظه و کسسلر

کلید واژه ها: مقیاس حافظه، حافظه معنایی، حافظه بینائی جنبه‌های گوناگون حافظه در زندگی روزانه‌ی ما اهمیت دارند. بیش‌تر یادگیری‌های ما از طریق شنیدن تحقق می‌پذیرد و علاوه بر آن، حافظه‌ی معنایی و به ویژه تداعی‌های کلامی در نزد ما جای خاصی دارند. از طرف دیگر، بسیار دیده می‌شود که نزد برخی افراد، حافظه‌ی بینایی کم‌تر از سایر جنبه‌های حافظه صدمه می‌بیند، به گونه‌ای که آن‌ها نام اماکن و اشخاص را سخت‌تر از چهره‌ی دوستان یا وضع پدیده‌ها به خاطر می‌آورند. در پاره‌ای از گزارش‌های بالینی، روان‌پزشکان یا مؤسسات‌دی‌نفع، از جمله مدارس، از روان‌شناسان انتظار دارند که قضاوت جامع‌تری از وضع حافظه‌ی مراجع خود ارائه کند و در صورت امکان، وجوه نقص ابعاد مختلف حافظه‌ی او را به کمیت گزارش کند (بهرامی، ۱۳۷۷).

وکسلر^۱ به همین منظور در سال ۱۹۴۱ م. نخستین مقیاس حافظه خود را منتشر کرد.

مقیاس تجدیدنظر شده حافظه‌ی و کسلر (WMS-R) - نخستین

کوشش برای اصلاح کاستی‌های WMS، تغییر یا انطباق انجام شده توسط راسل^۴ است. در این کار، وی دو خرده آزمون (حافظه‌ی منطقی و بازآفرینی دیداری) را در یک چهارچوب بدون فاصله، که با درنگ ۳۰ دقیقه‌ای ترکیب شده بود، اجرا کرد. این کار امکان مقایسه‌ی حافظه‌ی کوتاه‌مدت و بلندمدت را فراهم می‌ساخت. پژوهش انجام شده درباره‌ی WMS راسل، تفاوت پیش‌بینی شده بین آسیب‌های نیم‌کره‌ی چپ (یادآوری شنیداری نسبتاً کاهش یافته در خرده آزمون حافظه‌ی منطقی) و راست (بازآفرینی دیداری نسبتاً کاهش یافته در خرده آزمون دیداری بازآفرینی دیداری) را تأیید کرد. به رغم این امتیازها، ویژگی‌های روان‌سنجی آن ضعیف و به درستی استاندارد نشده بود. این مقیاس، متأسفانه به عنوان مقیاس تجدیدنظر شده حافظه‌ی و کسلر نامیده شد.

نسخه‌ی سوم مقیاس حافظه‌ی و کسلر (WMS-III)

- این نسخه درست ۱۰ سال پس از انتشار WMS-R به چاپ رسید. نسخه‌ی جدید تنها به عنوان یک تغییر ظاهری از نسخه تجدیدنظر شده انتشار نیافت بلکه بیش‌تر یک «بازار سنجش ماهرانه است که به‌طور جامع، روابط پیچیده‌ی مغز/ رفتار را که درگیر یادگیری و حافظه است، بررسی می‌کند». برای تحقق این هدف، خرده آزمون‌هایی افزوده شد، روش‌های نمره‌گذاری آن ماهرانه‌تر گردید، مواد محرک تغییر کرد، و صورت‌بندی‌های جدید از شاخص‌ها

مقیاس‌های حافظه‌ی و کسلر

مقیاس‌های حافظه‌ی و کسلر^۲ یک مجموعه آزمون مرکب است که به‌طور انفرادی اجرا می‌شود و برای درک بهتر بخش‌های مختلف حافظه طراحی شده است. ویژگی عمده‌ی دیگر آن، این است که دامنه‌ی کاملی از کارکرد حافظه را به دست می‌دهد و با دقت براساس نظریه‌های موجود حافظه طراحی شده است. به دلیل این ویژگی‌ها، معمولاً آن را جزء اصلی هر سنجش کامل شناختی محسوب می‌کنند؛ به طوری که در رتبه‌بندی به عنوان نهمین آزمون متداولی، که در میان روان‌شناسان بالینی بیش‌ترین استفاده را دارد، بازتاب یافته است.

از برخی جهات، تدوین مقیاس‌های حافظه‌ی و کسلر به موازات رشد دانش مربوط به حافظه انجام گرفته است. هر یک از سه نسخه‌ی این آزمون، پیشرفت‌های فزاینده‌ای را در فهم نظری حافظه موجب شده است.

مقیاس اصلی حافظه‌ی و کسلر (WMS)

- مقیاس اصلی مفهوم‌سازی‌های غیراختصاصی از حافظه را منعکس کرده است. این مقیاس شامل رویه‌های کوتاهی در مورد حافظه برای توالی اعداد، متن، طرح‌های دیداری ساده و جفت واژه‌ها^۵ بود. امتیاز استفاده از رویه‌های متنوع آن بود که امکان داشت حافظه‌ی مراجع برای اطلاعات دیداری سالم اما برای اطلاعات شنیداری دچار مشکل باشد یا برعکس.

مقیاس اصلی حافظه‌ی و کسلر طول عمر شگفت‌انگیزی داشت؛ به طوری که تا سال ۱۹۸۷ نسخه‌ی رسمی جدید آن در دسترس نبود. با این حال، WMS محدودیت داشت؛ زیرا فاقد روش‌های دقیق و ماهرانه برای نمره‌گذاری رویه‌های مختلف بود.

مقیاس‌های حافظه‌ی و کسلر
یک مجموعه آزمون مرکب
است که به‌طور انفرادی اجرا
می‌شود و برای درک بهتر
بخش‌های مختلف حافظه
طراحی شده است

خرده آزمون‌های اولیه، خرده آزمون‌های انتخابی و شاخص‌های نسخه‌ی سوم مقیاس حافظه‌ی وکسلر

خرده آزمون‌های اولیه	شاخص‌ها	خرده مقیاس‌های به کار رفته برای محاسبه شاخص‌ها
۱ شنیداری	شنیداری فوری	حافظه‌ی منطقی I، تداعی زوج‌های کلامی I
	شنیداری درنگیده	حافظه‌ی منطقی II، تداعی زوج‌های دیداری II
۲ دیداری	دیداری فوری	چهره‌های I، تصاویر خانواده I
	دیداری درنگیده	چهره‌های II، تصاویر خانواده II
۳ حافظه فوری		حافظه‌ی منطقی I، تداعی زوج‌های دیداری I، چهره‌های I، تصاویر خانواده I
۴ بازشناسی شنیداری		بازشناسی حافظه‌ی منطقی، بازشناسی تداعی زوج‌های کلامی
۵ حافظه‌ی عمومی		حافظه‌ی منطقی II، تداعی زوج‌های کلامی II، چهره‌های II، تصاویر خانواده II، بازشناسی شنیداری
۶ حافظه‌ی فعال		زنجیره‌ای کردن ارقام - اعداد، فراخنای فضایی
		اطلاعات و جهت‌یابی
		فهرست‌های واژه I و II
		بازآفرینی دیداری I و II
		کنترل ذهنی
		فراخنای ارقام
x	خرده مقیاس‌ها و روش‌های انتخابی	

در پاره‌ای از گزارش‌های بالینی، روان‌پزشکان یا مؤسسات ذی‌نفع، از جمله مدارس، از روان‌شناسان انتظار دارند که فضاوت جامع‌تری از وضع حافظه‌ی مراجع خود ارائه کنند و در صورت امکان، وجوه نقص ابعاد مختلف حافظه‌ی او را به کمیت گزارش کنند.

- پی‌نوشت
1. Wechsler
 2. Wechsler Memory Scales (WMS/ WMS-R/ WMS-III)
 3. paired word
 4. Russell
 5. Marnat
 6. reliability
 7. Kuder-Richardson 20
 8. construct Validity
 9. factor analysis
 10. Principal Components analysis (PC)

تدوین یافت. نتیجه‌ی این کار، شش خرده آزمون اولیه و پنج خرده آزمون انتخابی بود. پس از آن هشت نمره‌ی شاخص می‌توانست تدوین شود (که خلاصه‌ی آن در جدول بالا نشان داده شده است).

(مارنات، ۲۰۰۳، ترجمه‌ی شریفی و نیکخو، ۱۳۸۷)

هنجاریابی در ایران

میرآبی (۱۳۸۲) در پژوهشی که درباره‌ی دانش‌آموزان پیش‌دانشگاهی شهر تهران انجام داده، شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس حافظه‌ی وکسلر را بررسی کرده است. براساس نتایج این پژوهش، ضریب اعتبار^۶ مقیاس با استفاده از فرمول ۲۰ کودر ریچاردسون^۷ ۰/۶۳ برآورد شده است. روایی سازه^۸ی آزمون نیز با استفاده از تحلیل عاملی^۹ از طریق تحلیل مؤلفه‌های اصلی^{۱۰} نشان داده شده است که مجموعه مواد مقیاس از ۵ عامل کلی اشباع است.

منابع

۱. بهرامی، هادی. آزمون‌های روانی - مبانی نظری و فنون کاربردی، انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۷۷.
۲. مارنات، گری گراث. راهنمای سنجش روانی، (مترجمان: حسن پاشا شریفی و محمدرضا نیکخو)، رشد - سخن. (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۲۰۰۳)، ۱۳۸۷.
۳. میرآبی، تامارا؛ بررسی عملی بودن اعتبار و روایی و نرم‌یابی تست حافظه‌ی وکسلر بر روی دانش‌آموزان شهر تهران مقطع پیش‌دانشگاهی. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد (چاپ نشده)، دانشکده‌ی روان‌شناسی و علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ۱۳۸۲.